

“Aragó va proposar tots els representants que es van reunir a Casp”

Flocel Sabaté (Carme, Anoia, 1963) és catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Lleida. En una recerca recent ha estudiat les causes de l'extinció del Casal de Barcelona i ha aportat una nova interpretació del Compromís de Casp.

Fa sis-cents anys justos moria Martí el Jove, hereu de la Corona d'Aragó, cosa que el cronista medieval Pere Tomic va qualificar com el jorn en què la nació catalana va perdre l'honor i la prosperitat. Quina importància té aquest fet en la història de Catalunya?

—En morir Martí el Jove, el rei no va poder legitimar el nét com a hereu, i això va provocar que Martí l'Humà fos

el darrer rei del casal català. La transcendència d'aquest fet es va percebre en aquella mateixa època. A finals del segle XV, un cronista aragonès que es deia Vagad ja va dir que era un càstig diví i només entrat el segle XVI un ambaixador florentí, Guicciardini, explicava que el rei Martí l'Humà havia estat l'últim rei català.

—Per què Martí l'Humà va trobar tanta oposició a l'hora de voler legiti-

mar el seu nét Frederic, fill il·legítim de Martí el Jove?

—Aparentment, hi havia dubtes jurídics per a atorgar la corona a un fill il·legítim. Tanmateix hem de tenir en compte que feia ben poc que, tant a Castella amb els Trastàmara com a Portugal amb els Avis, les branques bastardes havien accedit al tron. Per tant, no hi havia raons jurídiques de pes per a no legitimar Frederic de Luna com a hereu.

s'havia donat forma a un model d'estat en el qual la monarquia era molt feble i, per tant, la capacitat d'impartir justícia i de recaptar impostos escapava al rei i era controlada per nobles, barons i burgesos.

—**En qualsevol cas, la mort sense descendència de Martí l'Humà va donar lloc al Compromís de Casp. No hi havia altra manera de solucionar la successió?**

—Sí, és clar. El dubte entorn de qui tenia dret a succeir el rei no justifica dos anys d'interregne. Una simple ullada a l'arbre genealògic deixa clara la preeminència del comte d'Urgell en la successió de la Corona. Per tant, considero que cal replantejar la interpretació del Compromís de Casp. El dubte genealògic va ser una excusa o un vehicle per a discutir el que realment importava, que era el model d'estat.

—**Aquesta és, de fet, una de les conclusions del vostre estudi sobre el Compromís de Casp, que Edicions 62 va publicar l'any 2007 en una obra col·lectiva titulada *Història de la Corona d'Aragó...***

—La novetat que aporta aquesta recerca és la de repensar el Compromís de Casp com una lluita pel model d'estat. Casp sempre ha cridat l'atenció, ja des del segle XVI, per la seva singularitat. Els historiadors, com Ferran Soldevila, s'havien fixat en el mal que havia produït en la nació i en la identitat catalanes. Vicens Vives, per exemple, havia considerat l'acceptació dels fets per raó d'estat, i altres, com José Luis Martín, s'havien fixat en els fets consumats per les armes. Sigui com sigui, és clar que el dubte genealògic no justifica dos anys d'interregne. Això ha portat a reflexionar sobre el fet que, en realitat, aquest dubte fou una excusa per a discutir el model d'estat de la Corona d'Aragó.

—**Barcelona era un niu de conspiradors, que esperaven la mort del rei Martí i sense successor per aconseguir el poder?**

—Des de feia dècades es conspirava a l'entorn del poder. El punt bàsic era escatir si la sobirania requeia en el monarca per voluntat divina o si pertanyia als estaments, és a dir, al poble. Al llarg del segle XIV s'havien escampat moltes teories participatives que admiraven el model de les comunes

italianes i, fins i tot, des de l'Església es discutia si era més important el Papa o el concili. En aquest context, tenint en compte que la jurisdicció i els impostos eren a mans dels nobles i dels burgesos, aquests no dubtaren a entendre que ells eren realment els representants del país, de la terra, com deien ells. La qüestió que calia dirimir era si el monarca tenia el seu lloc per si mateix o si els representants de la terra podien escollir el seu governant.

—**Això era una novetat o hi havia precedents?**

—Precisament, quan el 1396 va morir Joan I sense successors masculins, va ser la ciutat de Barcelona qui va capitanejar que fos succeït pel seu germà Martí. Quan aquest mor el 1410, el que vol la ciutat és tornar a fer el mateix, capitanejar els estaments perquè el rei sigui un rei escollit. El que volien era consolidar un canvi de model.

—**I els va sortir bé?**

—No. La ciutat de Barcelona, en assumir la representació de la terra, va bloquejar l'accés al tron del comte d'Urgell amb l'objectiu d'imposar una monarquia escollida pels estaments. Però el control de la situació se'ls va escapar.

—**Per què Jaume d'Urgell, que era el més ben situat genealògicament, no va ser capaç d'imposar-se?**

—Jaume d'Urgell no va ser un bon polític, perquè tenia por dels estaments i es va plegar a les seves peticions. En canvi, el seu oponent, Ferran de Trastàmara, va ser més bon polític i va jugar amb més bons mitjans i amb tota la força jurídica, econòmica i militar de Castella.

—**Quina part de responsabilitat va tenir el papa d'Avinyó en l'extinció del casal català?**

—Ferran de Trastàmara va saber-se guanyar el suport del papa d'Avinyó, l'aragonès Benet XIII. Aquest tenia la preocupació d'imposar la seva autoritat i recuperar la seu d'Avinyó, perquè en aquell moment hi havia tres papes, a Avinyó, a Roma i a Pisa. Benet XIII va ajudar tant com va poder el candidat dels Trastàmara.

—**Per què sant Vicent Ferrer, que havia estat un home molt proper a Martí l'Humà, va fer tanta propaganda a favor dels Trastàmara?**

—**Martí l'Humà era, políticament, un rei feble, que no va saber imposar el seu hereu?**

—Sí. Però cal tenir present, sobretot, el pes i la incidència que, en aquell moment, els estaments i, sobretot, la ciutat de Barcelona tenien en el govern del país. El rei tenia un marge de maniobra molt petit perquè mancava de les bases de poder del sobirà, que són la jurisdicció i la fiscalitat. Al llarg del segle XIV

FOTÒGRAF

—Vicent Ferrer era un home d'Església i, en aquest sentit, estava convençut que Benet XIII era el papa legítim. Per això va jugar a favor del candidat que afavoria el papa d'Avinyó. Cal remarcar que Vicent Ferrer tenia una gran incidència popular perquè era un predicador molt famós; per tant, la seva actuació va ser molt important, decisiva. Fins i tot va passar una temporada a Castella, a la cort de Ferran, quan aquest era pretendent.

—**Del Compromís de Casp, avui dia en diríem que fou una reunió "transparent", o bé estigué ple d'irregularitats?**

—Més que parlar de transparència, el que va passar és que va ser el darrer capítol d'una seqüència. S'ha dit ingènuament que a Casp hi havia tres representants de cada territori. És cert que hi havia tres aragonesos, tres catalans i tres valencians. Però cal remarcar que la tria d'aquests noms només la va fer un regne: Aragó. Els aragonesos van proposar tots els representants que es van reunir a Casp.

—**Per què una part de les burgesies catalana i valenciana va donar suport a un pretendent castellà, com era Ferran de Trastàmara?**

—El problema successori es va barrejar amb les divisions de bàndols, sobretot a València. És veritat que hi havia unes proximitats econòmiques amb Castella, però, sobretot, es va creure que, tractant-se d'un monarca provinent de l'estranger, sense patrimoni a la Corona, seria més fàcil de manipular pels estaments i, sobretot, que la burgesia podria consolidar els seus objectius de govern al capdavant de la Corona d'Aragó.

—**Jaume d'Urgell, havent ja jurat fidelitat al nou rei, es va rebel·lar. La seva mare va tenir un paper determinant en aquest fet?**

—Jaume d'Urgell va passar en poc temps de ser governador general a ser simple comte d'Urgell; és a dir, de ser la persona més important després del rei a no ser políticament res. En adonar-se'n, va tenir una reacció política maldestra. Molt probablement el seu entorn familiar i domèstic el va encoratjar a prendre una decisió errònia, perquè els diferents nobles, ciutats i viles del país ja havien jurat fidelitat al rei. Per tant, mentre que dos anys abans es tractava de saber guanyar-se el seu suport, ara pretenia que se sumessin a una sedició.

—**Sense l'extinció del casal de Barcelona i el Compromís de Casp potser mai no hi hauria hagut el matrimoni dels Reis Catòlics i la unió de Castella i Aragó. Podem dir que Casp és el fet més determinant en la història dels Països Catalans?**

—El Compromís de Casp, en realitat, va accelerar dos problemes: el referent al model d'estat de la Corona d'Aragó i, l'altre, l'encaix dels diversos regnes dins de la península Ibèrica. Per una banda, sense l'extinció del casal de Barcelona, hauria continuat havent-hi tensions amb els estaments per decidir qui manava realment. D'altra banda, ja al segle XV, hi havia una aproximació cultural i política creixent entre els regnes peninsulars. Durant molt de temps s'ha remarcat el potencial de Castella i la feblesa catalanoaragonesa, però avui dia minimitzem el pes de la crisi econòmica catalana. Així, sense el Compromís de Casp, hi hauria hagut diverses possibles maneres de resoldre la relació amb Castella.

Xevi Camprubí